

humanae sapientiae pars in eo sita sit, ut aliorum cogitata probe intelligamus, quod ope vocabulorum fit; sic enim aliorum quoque notitiae participes evadimus: hinc voces, earumque clara cognitio multum ad rite cogitandum conferunt. Altera est, quia Logica ad docendum quoque ordinatur, quod cum fiat usu vocabulorum, est sane, cur de vocabulis pariter rite seligendis praecipiat logicus. Tertia demum est, eoquod habita vocabulorum notitia ea quoque, quae ad mentis nostrae ideas pertinent, clarius explicentur; sunt enim ideae, cum vocabulis quasi conjunctae, & adeo colligatae, ut difficillimum sit, rerum habere scientiam absque notitia vocabulorum. Cum autem voces sint signa cogitationum & rerum, antequam ulterius progrediamur, de signis agendum.

§. 2.

Quid & quotuplex sit signum.

Signum est, quod ex cognitione sui nos in alterius cognitionem deducit, vel, ut optime ab Augustino definitur: *res praeter speciem sui, quam ingerit sensibus, aliquid aliud ex se faciens in cognitionem venire.* Advertes igitur ex posita definitione, signum duas in nobis excitare ideas, unam sui ipsius, alteram rei, quam significat. Caeterum una res habet vim significandae alterius propter mutuam utriusque inter se connexionem. Haec connexio enim quasi anima signi est, qua per rem cognitam excitatur alterius etiam rei notio undecunque adquisita.

§. 3.

§. 3.

Divisio signi in naturale & arbitrarium.

Haec connexio autem vel est naturalis, quae nimirum ex ipsa rerum natura fluit: vel arbitraria, quae habetur a libera instituentium voluntate. Hinc signum pariter aliud naturale, aliud morale seu arbitrarium est. Signum naturale illud dicitur, quod ex ipsa natura sua vim habet deducendi hominem in cognitionem alterius, seu potius, quod naturalem habet connexionem cum re indicata. Sic fumus est signum naturale ignis. Signum arbitrarium est, quod habet aliquem cum re significata nexum vel ex aliqua consuetudine, uti mappa mensae instrata est signum prandii vel coenae: vel ex mero hominum arbitrio, qui illud ceu signum instituerunt. Uti fasces erant signum Romanis dignitatis consularis.

§. 4.

Signum naturale in certum, probabile & falsum subdividitur.

Signa naturalia alia sunt certa, inter quae nimirum certo datur ejusmodi naturalis connexio adeo, ut cuivis menti adtendenti statim pateat. Sic respiratio & pulsus arteriarum est signum certum vitae, fumus est signum certum ignis. Alia probabilia, ubi tantum probabiliter, aut verosimiliter datur connexio inter signum & rem significatam: sic pallor vultus, aliave symptomata sunt signa probabilia morborum. Ubi autem nulla adest talis connexio naturalis, censetur tamen ex falso erroneove iudicio adeste, signum falsum di-

ci potest. Vulgus enim, dum aliqua post alia evenire videt, subsequantium praecedentia signa esse putat; uti comoera est signum falsum belli, aliarumvae aerumnarum.

§. 5.

Signum porro aliud practicum, aliud speculativum: Subpositivum aliud, aliud mere manifestativum.

Quodsi signum efficiat simul suum significatum, signum practicum audit; sic v. g. sacra novae legis sacramenta dicuntur signa practica gratiae, quam significant, & simul producant. Quodsi autem rem, quam significat, non producit, sed prius esse subponit, signum speculativum dicitur. Nec praetermittenda signi divisio est in subpositivum, & mere manifestativum. Signum mere manifestativum est, quod quidem indicat rem, non autem pro illa substituitur, talia signa sunt v. g. fumus respectu ignis, hedera foris adpenfa respectu vini venalis, fumus enim tantum manifestat ignem, non autem pro illo ponitur. Signum subpositivum dicitur illud, quod non tantum rem quomodocunque significat, verum etiam substituitur pro ipsa re: talia signa sunt voces humanae, quae non tantum res indicant, verum etiam pro rebus ponuntur; hinc ea praedicata de nomine quodam dicuntur, quae non tam nomini, sed potius rei per nomen illud significatae conveniunt. At non tantum res, verum ipsas quoque ideas indicant & significant voces.

§. 6.

De signi perfectione.

Cum signum ex definitione signi superius data sit illud, quod ex cognitione sui in cognitionem alterius facit nos venire; manifestum est, signum eo esse perfectius, quo illud, cujus est signum, plenius perfectiusque exprimit, quoque ex ejus cognitione facilius completam, perfectamque significati cognitionem adsequimur. Ad signi perfectionem ultra requiritur, ut pro significato subponi & in ejus locum possit substitui, seu, ut alii exprimunt, ut theoria signi cum theoria significati eadem sit; ut nimirum, quidquid de significato dici potest, id omne de signo non minus dici queat: & ut in nostra potestate sit positum ita, ut quoties volumus, promte ac facile eo uti valeamus.

§. 7.

Quid & quotuplex sit vox.

Vox ab Aristotele *L. de anima Cap. 8.* describitur: *sonus ex animalis ore prodiens & per adpulsionem aëris e pulmonibus in fauces incurrentis & adlixi formatus.* Haec definitio, quam esse genericam infra audiemus, tam vocibus articulatis, quam inarticulatis convenit. Voces inarticulae sunt, quae non literis & syllabis componuntur, seu adcuratius, quae non rem quandam externam, sed potius quandam animi adfectionem indicant. Tales voces inarticulae sunt gemitus & suspiria. Voces

ces articulatae dicuntur, quae certis ex syllabis constant, ut homo, brutum Voces articulatae a logicis spectantur; & dicuntur *soni articulati ab homine prolati ad exprimendas mentis cogitationes.*

§. 8.

Quaenam in vocibus potissimum articulatis distinguantur?

In vocibus ejusmodi articularis varia distinguuntur. Primo sonitus, ratione cujus ad musicam spectant, item literae & syllabae, quibus constant, sicque ad grammaticam pertinent. Deinde significatio, propter quam partim ad grammaticam, partim ad logicam trahuntur. Significant autem voces imprimis cogitationes mentis nostrae, & harum plerumque sunt signa manifestativa. Deinde significant res, quae cogitatis nostris substant, seu quae sunt objecta cogitationum nostrarum. Imo etiam quaelibet voces humano more prolatae significant voluntatem generalem aliquid alteri manifestandi.

§. 9.

Divisio vocum in singulares & universales,

Quemadmodum ideae, ita & voces in singulares & universales jure dividuntur. Singulares sunt, quae rem, seu objectum vere existens, singulare, omnimode determinatum significant: universales vero, quae indicant rerum determinationes pluribus communes. Ad inveniendas ejusmodi

modi voces universales homines brevitatis studium imo necessitas quaedam permovit. Nam (ut praeclare adnotat eruditissimus Vernejus) si ad singulas res exprimendas distinctis uti vocabulis necesse foret, quis quaeso vocabulorum fingendorum modus esset? quis enim omnes vel unius capitis capillos suis propriis distinguere nominibus valeat? vel unius arboris foliorum quodlibet proprio insignire nomine possit? Universalium autem quinque species distinguuntur, genus scilicet, species, differentia, proprium & accidens. Genus, quod nomen est partem essentiae pluribus communem exprimens, triplex in scholis statuitur, infimum, intermedium & summum; eodem modo species, quae totam essentiam exprimit, alia infima, alia subalterna vocatur. Differentia determinationes essentiales denotat, per quas species una ab altera differt & discernitur. Proprium quadruplex in scholis distinguitur: at proprium, quod quarto modo dicitur, nimirum quod exprimit determinationem omnibus & solis speciei inferioribus semperque convenientem, solum vere proprium est. Accidens (quod a Porphyrio definitur, quod sit id, quod adest aut abest sine subjecti, quod adficit aut cui inhaeret, corruptione) est nomen exprimens determinationem accidentalem pluribus communem.

§. IO.

Absurda scholasticorum de universalibus doctrina.

De universalibus tot, tamque absurda commentati sunt scholastici, tantumque eorum

abusum fecere, ut doctrina de universalibus inter ludibria scholarum pene reputata, & ab omnibus odio habita sit.

§. II.

An voces sint signa naturalia, an vero arbitraria.

De vocibus igitur ceu signis cogitationum ac objectorum cogitationibus exhibitorum quaeritur 1. An signa sint naturalia, an vero arbitraria? Quam quaestionem, utpote cum jam inter Antiquos celebris fuerit, nec a Recentioribus quoque omittatur, silentio non esse praetereundam duximus. Ad eam autem accuratius dissolvendam aliqua ceu certa hic praenotamus ac 1. Non diffitendum, imo certum est, esse quasdam voces, quae naturalem quandam connexionem cum iis, quae significant, habent, at eam valde imperfectam. Sic murmur naturalem quandam nexum habet cum clamore illo, quo plures alteri obstrepunt: mugitus & pipitus naturaliter sonos boum & passerum exprimere videntur: at id de paucis vocabulis dici potest. 2. Certum quoque esse videtur, voces inarticulatas plerumque naturaliter significare adfectionem animi: sic Ah! naturaliter significat tristitiam. &c. 3. Certum quoque est voces quaslibet articulatas naturaliter significare hominem loquentem, & voluntatem proferendi hanc vocem, alterique sua cogitata manifestandi. Voces enim sunt effectus hominis loquentis. Item sunt effectus, ut ira dicam, mediati voluntatis, qua quis determinatur ad ideam, vel cogitationem suam cum altero

altero communicandam, aut saltem talem volitionem & cogitationem ordinarie praesubponunt tanquam aliquam necessariam conditionem. Nemo enim loquitur, nisi antea cogitaverit ea, quae loquitur, & voluerit ea proferre. Hinc cum effectus naturaliter significat causam, uti fumus naturaliter significat ignem; sic voces naturaliter significant hominem loquentem, item ideas indeterminate sumtas, item voluntatem alteri quid manifestandi, cum horum effectus dici queant. Quaestio igitur procedit, an voces significant res speciales, item ideas aut cogitationes determinatas; ad quam quaestionem Responsio sequitur.

§. 12.

Statuitur propositio.

Voces non sunt signa naturalia idearum determinatarum, neque rerum, quae ideis repraesentantur, sed sunt signa arbitraria, quae ex institutione hominum ideas sive res determinatas significant.

Probatur 1. Haec enim naturalis connexio omnino nobis incognita est & minime perspecta, consequenter absque ulla sufficiente ratione adferitur ab illis, qui eam statuunt. 2. Deinde si naturalis daretur inter vocabula & ideas speciales nexus, unde tanta vocabulorum diversitas, quibus quandoque eadem respondent ideae, eadem indicantur res? 3. Certe tanta idiomatica diversitas minime foret, si vel unius linguae vocabula

cabula omnia naturaliter res quasque speciales indicarent. Quis ergo statuatur naturalem connexionem hujus vocis homo cum re significata, cum illa latine dicatur homo, germanice ein Mensch, gallice l'homme, italice huomo, graece ανθρωπος &c. 4. Probari potest ulterius ex mira & frequenti plurimarum linguarum variatione; multae enim linguae nunc hoc, nunc aliud eadem voce indicant. Unde canit Horatius:

*Multi renascentur, quae jam cecidere, cadentque,
Quae nunc sunt in honore vocabula, si volet
usus,
Quem penes arbitrium est, & jus, & norma loquendi.*

Hinc ex libero pender aut saltem pependit arbitrio, qualem quisque ideam cuidam voci velit aut voluerit adtribuere.

§. 13.

An voces sint signa satis perfecta.

Voces idearum, rerumque signa esse non naturalia sed mere arbitraria, haecenus demonstratum est. Unde de vocibus nunc ultra quaeritur, an signa saltem satis perfecta sint? quam quaestionem paucis ita resolvimus. Voces non significare modo, sed & pro rebus praecipue, quas significant, posse substitui, jam supra commemoravimus. Voces porro magis, quam alia quaecunque signa, quibus earum loco uti possemus, in nostra potestate sunt positae ita, ut eas facile, & quin opus sit ambagibus adhibere

bere valeamus. Unde manifestum est, vocibus ratione horum prae signis aliis perfectionem aliquam competere. Quodsi vero ipsam significandi vim, a qua signi perfectio potissimum dependet, in vocibus adtenderis, eas esse signa admodum imperfecta facile comperies: etenim

1. Cum voces signa sint mere arbitraria; non nisi ex usu & consuetudine ullam significandi vim habent, unde vocis significationem tamdiu quisque ignorat, quamdiu loquendi usus ipsi perceptus non est.

2. Hic ipse loquendi usus non raro immutatur ita quidem; ut vox subinde aliam & a priori plane diversam significationem sortiatur: exemplo sit nomen magi, quod cum primo sapientem & arcanorum praecipue scientia pollentem, exinde veteratorem quendam nequissimum significavit, hominem tandem humani generis hosti arcano foedere junctum, ejusque opera & artibus miracula vires naturae excedentia patrantem significare coepit: quod nisi caute notetur, errores inde innumeratos oriri necesse est.

3. Fert usus ipse loquendi, ut vox plane eadem, eodem etiam tempore & ab iisdem ad res omnino diversas significandas adhibeatur: sic nomen tauri modo constellationem, modo bruti animantis speciem significat. Ejusmodi vocabula, quorum non parvus est numerus, aequivoce vocantur.

4. Voces porro non semper usui loquendi conformiter a loquentibus aut scribentibus solent adhiberi, aut quia vel ipsi eum non satis mente secuti

secuti sunt, aut quia ab eo singularitatis studio abrepti ultro recedunt.

5. Sectarum, systematumque diversitas diversum quoque loquendi usum non raro inducit, aliamque vox eadem in alio systemate aut secta significationem habet: sic Dei nomen aliud Ethnico, Spinozistae aliud, & aliud tandem Christiano significat.

6. Sed & voces pro eodem etiam significando sive a variis sive ab eodem diverso tamen tempore adhibitae diversam habere significationem, ac modo plus modo autem minus possunt significare, prout nimirum ille, qui & quando voce quadam utitur, plus minusque in objecto, quod per vocem exprimit, cognoscit, ejusque vel perfectiorem vel minus perfectam notionem habet: sic vocibus praesertim scientificis amplior plerumque a Recentioribus, quam a Veteribus significatio adnectitur, propterea quod plura in scientiis, quae Veteres plane latebant, a Recentioribus detecta sunt. Voces enim nihil aeque primario significant quam ipsam notionem proferentis. Et secundario solum, seu mediante notione objectum seu res ipsae per voces significantur; unde porro

7. Voces non nunquam omni significatione destituuntur, si nempe nulla illis in mente proferentis notio respondeat, vel si tales sint, ut nullus cum illis conceptus possit conjungi, eoquod opposita seu inter se pugnancia complectantur: uti sunt scholarum accidentia absoluta, haecceitas &c. ejusmodi voces, quarum insignem quasi adparatum recondi-

conditum habebant scholaſtici, mente caſſae dici conſueverunt.

8. Obſervandum porro venit, quod vocibus etiam iis, quae proprie quidem aequivocae non ſunt, ſecundaria quaedam ſignificatio ſoleat eſſe adnexa, atque a propria ſua ſignificatione ad aliam impropriad ſoleant transferri: exemplo ſunt metaphorae, tropi, figurae &c.

9. Demum ex vario loquentis adfectu, intentione, temporis locique opportunitate, & vel ex ipſo etiam oris habitu nova quaedam ſignificandi vis vocibus accedit adeo, ut eadem vox diverſimode prolata modo decora ac officioſa ſit & ridicula, modo levitatis, audaciae, contemptusque notam habeat adjectam.

§. 14.

Praeſcribuntur canones.

His circa vocabula breviter obſervatis, ſequentes ſtatuuntur canones, quorum primi audientem dirigunt & legentem: ad loquentem vero vel ſcribentem poſteriores pertinent.

1. Vocabula non ſunt primario referenda ad res ipſas, ſed ad notionem aut loquentis vel ſcribentis, aut eorum, unde accepit, gentem, ſectam &c.

2. Nec ex notionibus quoque propriis interpretanda ſunt vocabula, ſed ex ejus mente, qui, illis utitur.

3. Ut vero vel ipſam etiam loquentis vel ſcribentis mentem citius adſequaris, uſum praecipue

mis loquendi (huic enim quisque conformiter adhibuisse vocem praesumitur, donec constet, quod ab eo ultro recesserit) auctoris peritiam, finem, tempus, locum &c. adtende.

Loquens autem seu scribens

1. Caute evitet voces mente cassas, aequivo-
cas, & translatas.
2. Vocibus etiam, quae jam conjunctam ha-
bent certam significationem, aliam ipse non tri-
duat: sed verbis utatur secundum usum & con-
suetudinem.
3. Nec ad exprimenda sensa vocibus utatur ob-
scuris, confusis & indeterminatis.

§. 15.

Quid huc conferant definitio & divisio?

His equidem circa vocabulorum usum observa-
tis, obscuritas confusioque, quae ex voca-
bulorum abusu in ideis nostris oriuntur, magna
ex parte auferentur. At quum vel ipsi canones
hic praescripti & praesertim ultimus sine defini-
tionum, divisionumque usu satis observari neque-
ant; de definitione nunc & divisione seorsim dis-
putabimus.

C A P U T VI.

DE DEFINITIONE CEU SPECIALI OBSCURITATIS
IN IDEIS AEQUE AC VOCABULIS TOLLEN-
DAE MEDIO.

§. I.

Quid sit definitio & quotuplex?

Ad idearum aequae ac vocabulorum claritatem
adquirendam praeter alios canones haecenus
recen-